

Teologins offentlighet

— bakgrund och framtid

OLA SIGURDSON

Ola Sigurdson är professor i tros- och livsåskådningsvetenskap och verksam vid Göteborgs Universitet. Han är också kulturskribent och författare till en rad böcker. Senast aktuell med *Himmelska kroppar: inkarnation, blick, kroppslighet*, 2006.

Vi lever i teologiskt intressanta tider. När jag började min forskarutbildning i Lund 1991 var det nog ingen vare sig bland studenter, doktorander, lärare eller professorer som skulle vågat gissa att både religiösa och teologiska frågeställningar ett drygt decennium senare regelbundet skulle hamna på tidningarnas löpsedlar. Religion är nu ett omdiskuterat och hett ämne såväl på de politiska som på de mediala och kulturella dagordningarna. Och även den teoretiska reflektion om religion vi kallar teologi har funnit sin plats på tidningarnas debattsidor och kultursidor, men även i radio och på TV. Ett flertal exempel kan nämnas, men för mig är fortfarande den så kallade Jesusdebatten på Svenska Dagbladets Brännpunktsida under våren 2003 ett av de mest tydliga tecknen på det förändrade klimatet. Det handlar inte så mycket om vad som sades utan snarare om det faktum att det rör sig om 37 publicerade inlägg (om jag räknat rätt), och enligt Brännpunktsidans redaktör Sune Olofson ytterligare runt 300 debattinlägg som inte publicerades.¹ På min grannes advokatkontor klippte de ut varje debattinlägg och häftade upp på den gemensamma anslagstavlan. Om inte detta är ett exempel på vår samtida teologis offentlighet, vad skulle då vara det? Jag skulle också kunna nämna andra exempel: det allt större samarbetet med andra discipliner som filosofi, idéhistoria, statsvetenskap, litteraturvetenskap och så vidare.

Eller Svenska kyrkans satsning Se människan på Bok & Biblioteksmässan i Göteborg med runt 10000 besökare av bokmässans totalt 100000 27–30 september 2007. Teologin är tillbaka i det offentliga samtalet.

För min egen del är teologins offentlighet intimt förknippad med Werner Jeanronds ankomst i Lund, bland annat som min handledare. Även om jag till att börja med var en smula skeptiskt inställd — mitt ämne var ju Karl Barth medan Werner talade om Paul Tillich och Chicagoskolan — var det oundvikligt att sugas med i den virvel av offentlig teologisk reflektion som Jeanrond betydde. Jag och andra fick ett råd när Jeanrond snart efter sin ankomst föreläste överallt och förekom i dagspressen: om någon ringer och frågar om vi kan komma och tala om det ena eller andra så kan vi allt. Sedan när du lagt på får du gå och ta reda på hur det förhåller sig med det ena och det andra! Att diskussionen om teologi har återvänt till offentligheten har säkert sina historiska och politiska orsaker med Svenska kyrkans förändrade roll gentemot staten, religionens politiska betydelse världen över och den därmed vidföljande mediala synligheten som förklaringar. Men dessa strukturella förklaringar räcker inte. Denna betoning av teologi som en resurs för den offentliga reflektionen kring frågor som inte bara rör religion i snäv bemärkelse utan hela det mänskliga livet: ekonomi, hälsa, kultur, politik etc. är typisk för Jeanrond och har säkert också haft en stor betydelse för att teologin nu också blivit en offentlig angelägenhet. Om det bjuds upp till dans handlar det om att också vara villig att tacka ja när tillfälle erbjuds.

¹ Se temanumret «Jesusdebatten», *Svensk Teologisk Kvartalskrift*, 80:2 (2004), med artiklar av Jayne Sve-nungsson, Katarina Westerlund samt Alf Linderman.

Som panelhöna skulle teologin aldrig kunna göra någon lycka offentligt.

Men, för att fortsätta liknelsen en smula, om man inte kan dansa lär man inte göra någon lycka på dansgolvet. Just nu finns det många viliga danspartners för teologin, men har teologin något att bidra med? Kan den till och med tänka sig att föra dansen i vissa avseenden? Vad jag talar om är teologins sakkunskap som akademiskt ämne. När teologi efterfrågas både i den akademiska, mångvetenskapliga diskussionen och i den offentliga, mediala debatten är det lätt att falla för frestelsen att inte förankra sin delaktighet i dessa diskussioner i en djup ämneskunskap, ett slags teologisk bildning. Det skulle gå utmärkt väl att göra sig en karriär som populärteolog utan någon större förankring i någon teologisk bildning. Det finns ett hot i dag som inte riktar sig mot teologin som sådan utan mot alla humanistiska vetenskaper, nämligen om det skall finnas rum för någon avancerad humanistisk eller teologisk forskning på svenska universitet. Teologi och humaniora sitter här i exakt samma båt, där teologi möjligen en kort stund kan glädja sig åt att det alltid finns ett tydligt avnämningarintresse i form av olika samfund. Men om teologin inte förmår bli offentlig, dvs. förklara vad den är bra för i någon bemärkelse, kommer denna glädje vara kortvarig. På ett seminarium betitlat «Marknadsakademien» arrangerat för några år sedan av Göteborgs universitet var «alla» överens om att «ingen avancerad forskning kan idag bedrivas utan hjälp av näringslivets pengar» — ett häpnadsväckande påstående för en teolog och en humanist som jag. Dan Brändström, tidigare VD för Riksbankens Jubileumsfond, nämnde vid ett tillfälle att humanistiska fakulteter i Sverige riskerar att bli colleges, dvs. undervisande institutioner utan någon egentlig avancerad forskning.

Jag säger inte detta för att vara dyster utan för att betona vikten av teologins offentlighet även för bibehållandet av en teologisk sakkunskap. Här finns en angelägen uppgift för alla de som är intresserade av att det fortfarande skall finnas en kritisk och konstruktiv teologisk forskning i Sverige — alltifrån kyrkorna till politiker, journalister, kulturarbetare och vi teologer själva — nämligen att å ena sidan arbeta för teologins synlighet i olika offentliga sammanhang, såväl

kyrka som samhälle och akademi, men å andra sidan stödja det mer osynliga och mödosamma arbete som bör vara den största delen av teologens arbetsdag: skrivbordet, biblioteken, konferenserna, föreläsningssalarna och så vidare. Om teologin skall kunna fortsätta att vara en *kritisk* röst i det offentliga samtalet och inte bara en av många utbytbara röster i det offentliga mumlet bygger på en djup ämneskunskap som inte kommer av sig självt utan som kräver att det finns institutioner som ger teologin de möjlighetsbetingelser som behövs för att den skall kunna utvecklas på ett fruktbart sätt. Alternativet till en god, kritisk teologi är, som samtida händelser mer än tydligt utmålade för oss, inte ingen teologi alls utan dålig teologi. Frågan är vem som har såväl modet som viljan och resurserna att säkra teologins framtida sakkunskap i en tid när humaniora är ifrågasatt.

Teologin behöver inte bara ha tillgång till det offentliga samtalet och ha något att säga, den måste också välja vem den vill tala med. En offentlig teologi kan inte bara vara en världsberömd teologi i hela Sverige, den måste rikta blickarna utöver Sveriges gränser. Jag frågade Jeanrond när Tyskland hade gått med i Eurosamarbetet om hans föräldrar tyckte det var jobbigt att byta valuta. Inte alls, hade tydligen hans mor konstaterat, det hade hon redan varit med om fem gånger. Jag skulle vilja säga att det finns en europeisk självklarhet — och givetvis inte bara europeisk utan också internationell självklarhet — i det sätt att bedriva teologi som Jeanrond exemplifierar och som är av största vikt för svensk teologi. Den samtida diskussionen kring religionens verklighet och framtid är allt annat än begränsad till ett visst land. Den offentliga teologin gör därför väl i att röra sig i ett större internationellt sammanhang med samma självklarhet som Werners mor byter valuta. Internationaliseringen av teologin är av största vikt för dess kritiska bidrag också till det svenska samtalet, eftersom det är blott då den förmår bryta upp snävt svenska perspektiv på samtiden. Givetvis är detta ingen nyhet för svensk teologi, men det är en insikt som fått en mer intensiv betydelse i en värld stadd i snabb förvandling och vars olika delar är alltmer beroende av varandra. Till EU:s betoning av fri rörlighet för tjänster skulle man kunna tillägga fri rörlighet för teologer.

Denna korta inledning är, som ni förstår, inte någon *laudatio* till Werner Jeanronds ära utan just en inledning till ett symposium om teologins offentlighet. Men att Werner Jeanronds namn dyker upp när man vill tala om teologins mediala synlighet, dess djupa ämneskunskap eller

dess internationella perspektiv är ingen slump, och detta är väl ett *laudatio* om något. Det symposium som ägde rum i Lund den 22–23 oktober 2007 handlade inte bara om utan var själv ett uttryck för teologins offentlighet.

